

УДК 271:281.9
ББК 86.0

о. Феогност
(Манявський Спасо-Преображенський скит с. Манява
Богородчанського району Івано-Франківської області, Україна)

ТЯГЛІСТЬ ДУХОВНИХ ТРАДИЦІЙ ВІД “РЕГУЛИ” ПРЕПОДОБНОГО ФЕОДОСІЯ ДО СУЧАСНОГО СТАТУТУ СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКОГО СКИТУ МАНЯВСЬКОГО

У контексті збереження традицій основних норм і принципів чернечого життя Скиту від “Регули” Феодосія до його сучасного статуту неможливо не згадати про засновника преподобного отця Іова Княгиницького. Він був, без сумніву, людиною великого й чистого характеру, незламної енергії і працелюбності, людиною, гідною чернечого сану. Як писав І.Франко про засновника Скиту Манявського, саме таких представників духовенства потребує кожний час і народ. Таким приходять до нас із чотирьохсотлітньої давнини наш земляк Іов Княгиницький – зразковий аскет, схимник, подвижник, який уже з молодості шукав спасіння душі в гріховному світі. Він добре усвідомлював, що у світському житті його чекало прекрасне майбутнє, адже був людиною освіченою і заможною. Але його душа прагнула вищого – служити Богові.

Таке прагнення почало проявлятися вже під час перебування І.Княгиницького в Острозі, що був у той час своєрідним духовно-культурним центром на українських землях, при дворі князя Острозького. Не випадково, що сам князь вирішив вирядити на Афон саме Іова Княгиницького, приводом до чого послужила необхідність надання допомоги афонітам. Іов Княгиницький надзвичайно радів такій пропозиції і самій подорожі, оскільки на Афоні його ознайомили з аскетичним способом життя, монастирями й скитами, що допомогло зрозуміти одну, досить важливу істину – у світі, з якого він прийшов, усе “походь телесная і прилість очесная”.

З того часу Афон заповнив розум і душу юнака. Тому логічно й закономірно, що він приймає чернечий постриг та ім'я Єзикеїль, 12 років перебуває на смиренній службі в головному монастирі Афону Ватопед. Тут Іов зарекомендував себе зразковим і чесним монахом-аскетом, але все ж повернувся на Батьківщину та почав навчати українських ченців афонського аскетизму. У зв'язку із цим, він проводить реформування монастирів в Уневі, Дермані, Угорниках у дусі непорочного життя і аскетизму. Як своєрідний підсумок свого життя, закладає Скит Манявський. Іов управляв обителлю строго за афонським взірцем і не залишив після себе ніякого писаного уставу, оскільки все виконувалося на основі його усних розпоряджень без найменших порушень.

У 1611 р., після того, як Іов побудував нову келію і храм, Феодосій, почувши від людей цю звістку, вирушив до Скиту. Іов радо його прийняв, оскільки Феодосій був терпеливим і рішучим, мав послуг до свого вчителя, гідно виконував усі доручення. Не випадково саме Феодосія Іов під час свого усамітнення залишав замість себе урядувати в монастирі, а згодом призначив ігуменом. Феодосій постійно намагався своїми молитвами, увагою, постом, чуваннями, справами, яких потребувала нова монастирська оселя, наслідувати праведного старця і свого наставника Іова. Він старався підкорити плоть духові, завжди потішав братів своїх добрими повчаннями.

Одного разу, перед святом Чесного й Животворчого Хреста, Іов пішов у ліс для того, щоб на самоті помолитися за справу, яку задумав і бажав розпочати. Потім, зібравши всіх братів, ієромонахів, дияконів і титарів, поклонився тричі перед святими іконами та віддав жезл ігуменського правління й книгу святого Василя ієромонаху Феодосієві, промовивши: “Так за велінням Божим хочу, щоб ти був пастирем і учите-

лем стада цього, яке Бог зібрав і ще збере в нагороду цю. Ти ж бо є ієромонахом і духовником усіх нас, тобі ж і подобає бути ігуменом. А я, старий, помічником тобі буду до смерті своєї". Феодосій, через свою скромність, відмовлявся, а брати-ченці почали просити Іова, щоб він ще сам тримав керівництво. Старець, розгнівавшись, відповів їм: "Якщо я роблю щось, то ви не знаєте що, а я знаю. Хочу побачити в ділі, що навчив словами". І, упавши ниць перед Феодосієм, сказав, що не підніме свого обличчя, поки той не виконає його бажання. Лише на прохання братів і титарів кир Петра Ляховича й Петра Дерикишки, плачучи, той погодився. Тоді Іов встав із землі, помолвився, поблагословив від душі свого наступника та віддав йому під опіку всю братію. Поклонившись перед святими іконами, Іов проспівав "Достойно есть", поклонився і поцілував усіх своїх братів, оскільки такий був звичай, і заповів їм у всьому покорятися своєму ігуменові як самому Христові, бо ж написано: "Слухайтеся наставників своїх і покоряйтесь їм; вони ж бо стережуть душі ваші". А потім сказав новому ігуменові: "Жезл цей хай буде тобі символом пастирства: пасти, наставляти і звертати. Книга ж святого Василія буде замість статуту, згідно з яким і будеш поступати". Отож, бачимо, що принципами регулювання чернечого життя в Скиті були напрацювання отців церкви, саме Василія Великого, та усні морально-етичні настанови отця Іова Княгиницького. Їхнє коріння міститься як у сутності духовного єства цієї людини, так і в досвіді, здобутому під час перебування на Афоні. Вплив самої постаті преподобного Іова на життя в монастирі в початковий період його існування засвідчують вищеописані факти, коли його веління сприймалися братією як цілком слушні та істинні. Це відбувалося не на принципі сліпого виконання і наслідування, а на основі відчуття величі духу цієї людини.

Відійшовши від керівництва монастирем, Іов побажав усамітнитися і тому перебував у скитику, що знаходився далеко від монастиря серед лісових хащ. Тут, будучи вже в старості, святий отець повторив подвиги молодих років: перебував у мовчанні, голоді й спразі, постійному чуванні й цілонічних стояннях. У цей самий час ігумен Феодосій, приймаючи сердечно відвідувачів, влаштовував іспити для тих, хто мав намір постригтися в ченці. Брати бачили, що він є істинним наставником, тому корилися йому, слухались і старалися в праці.

Провівши деякий час з великою відданістю у своєму скиті, Іов Княгиницький у п'ятницю перед Різдом Христовим захворів – його обняла велика гарячка. На Різдво його відвідали брати й титар Петро. Наступного дня навідався ігумен Феодосій і просив: "Не залишай нас, отче Святий, бо всі ми безпорадні і немічні". Він відповів: "Це не моя, а Божа воля" і почав співати Стихир, глас третій: "Славлю Отця і Сина, і Духа Святого". Двічі проспівав і почав розповідати, що два тижні ця пісня не покидала його й звучала в голові. Подивіться на істинного ченця, співжителя, який і при відході своїм не допустив у собі слабкості. Приніс бо йому послушник якусь їжу і сказав: "Тільки тобі це приготував". Той розсердився на послушника й сказав: "Це роздорі співжителю, друже мій, я всі дні життя свого намагався не вивищуватися, не підніматися понад брата свого (а був із ним тут ще й другий брат – ієромонах Георгій), а ти при кончині життя мого порушуєш звичай". Він бачив уже свій відхід, тому й не їв. У середу, на святого Первомученика Стефана, здійснили над ним освячення елеєм, преподобний Іов запричащався Божественними Тайнами й заповів, щоб тіло його ні в якому разі звідти не забирали, але щоб там поховали після смерті.

Однак уночі, ніби ж від якогось одкровення, Іов негайно посилає по Феодосія. Коли прийшов ігумен, Старець просив забрати його в монастир. "Як, – сказав він, – почав і через усе життя свос трудився, хай так і помру у чернецькій спільноті. Положіть

мене разом з іншими послушниками”. Ігумен дуже зрадів і відразу ж повіз його лісовою пущею на санях. Поклав у своїй келії і братам усім був радісний його прихід. Відвідуючи його, просили прощення і молитви. Він же кожного з любов’ю приймав, повчав, наставляв на терпіння, смирення, наказував очищати своє серце від страху, злості, лютості, заздрощів, ненависті й гніву, не бути лукавими. Послушникам наказував зі старанням і вірою, без лінивства нести свою службу. Усім же радив триматися усталеного, затвердженого чернечого співжиття, як це повинно бути, мати послух і смирення до свого наставника, любов між собою. І було дивно, що Іов кожного називав на ім’я. А був на той час тут ієромонах Кирило із Замостя, і промовив старий до нього грецькою, просячи прощення і про молитву. Той також відповів йому грецькою мовою кілька слів.

Запричастившись з великим благоговінням і подякувавши Богу, Іов Княгиницький промовив: “Нині відпускаєш раба свого, Владико”. І з великим натхненням, старанністю і задоволенням почав вигукувати нібито якомусь другові: “Начальнику Ангелів!”. Тоді він віддав душу свою в руки Господові, тихо й спокійно. Він пішов у краще життя в суботу після Різдва Христового, 29 грудня 1621 р., спричинивши плач і радість усім членам скитської обителі.

Уже після смерті Іова Феодосій склав писаний устав, який отримав назву “Порядок, статут чи правила аскетичного чернечого життя у скитику, храмі Пречистої Богородиці, де є місце перебування преподобного отця нашого і преділ Онуфрія Великого”. У зв’язку із цим, потрібно відзначити декілька моментів. По-перше, на зміст цього статуту чи “Регули” Феодосія істотний вплив мали усні настанови самого Іова, які Феодосій на належному рівні зафіксував. Багато з них були озвучені нами при описанні останніх днів життя Іова перед смертю. Потрібно ще раз наголосити, що вони багато в чому співзвучні з нормами аскетичного чернецтва афонського взірця. Тобто “Регула” – це своєрідний синтез повчань Іова Княгиницького, духовних практик самого Феодосія та афонської традиції, що було ексклюзивним на загальноукраїнському фоні того часу. По-друге, саме вона послужила основою при формуванні сучасного статуту Спасо-Преображенського Манявського Скиту.

Річ у тім, що за велінням Божим і з благословення отця нашого Високопреосвященнішого Іоасафа архієпископа Івано-Франківського й Галицького настоятеля Манявського Хресто-Воздвиженського чоловічого монастиря у 2010 р. розпочалися розкопки на території монастиря та поблизу нього на скитику, де знайдено фундаменти храму. З благословення Владики Іоасафа мене многогрішного поставлено настоятелем Скиту, де вже цього року розпочинається монастирське життя і тому складено монастирський устав для Спасо-Преображенського Скиту із збереженням духовних традицій преподобного Феодосія.

Це простежується на основі таких загальних положень: благочинство й творча праця; загальна турбота про всіх і спільні клопоти; підпорядкування та послух ігуменові, який дає благословення і поради. Але одна з найголовніших духовних традицій від “Регули” до сучасного статуту – це принцип мовчазності, який полягає в униканні зайвих бесід і проведенні розмов лише в чотирьох випадках:

1. Співати й молитися, взивати до Бога.
2. Прочитати собі чи іншому й говорити про користь.
3. Повчати та говорити про любов до ближнього.
4. Про розумне життя говорити, що і як робити, про правила та відправи церковні, які можуть бути й без співу.

Певна тяглисть духовних традицій простежується й у регламентації повсякденного життя ченців та визначенні переліку богослужінь, які повинні відправлятися в обителі. Зокрема, це вечірня, повечірня, утрєня, “часи”, літургія, акафіст, мінея та поліеліос. Потрібно згадати й про келійне правило, яке передбачає відправляти два псалтирі на тиждень, паракліст або інший якийсь канон на кожний день один. Бити поклони увечері та вдень, по триста або більше – кожному відповідно до його сил та можливостей, і все це з відома духовного отця. Молитва до Ісуса – шість вервиць удень і шість уночі – з великою увагою, набожністю, у свідомості й розчуленні, з жалем серця.

Отже, основа устрою чернечого життя базується на вченні Священного Писання і св. отців церкви, а також на вродженім прагненні людського духу йти шляхом самоутвердження і досягати вищого духовного вдосконалення. Чернечі обітниць зводяться до трьох основних – послух, убогість і цнотливість. Саме виходячи з аналізу прикладу життя, морально-духовних постанов таких світочів, як Іов Княгиницький, Феодосій, можливе глибше осягнення всіх цінностей чернечого життя, тому таке значне місце займає “Регула” як вагоме джерело духовно-культурних традицій.